

12. Lakhwinder Raj, Personality Inventories Based on Trigunas, <http://multani-lakhwinder.blogspot.com/2009/03/personality-inventories-based-on.html>
13. Das, R.C. Standardization of the Gita Inventory of Personality; Journal of Indian Psychology. 9 (1&2), 1991.- 47-54.
14. Wolf. D.B., The Vedic Personality Inventory: A Study of Gunas; Journal of Indian Psychology. 16(1), 1998.- 26-43

Статья раскрывает сущность понятия «Благотворительная деятельность» как необходимого элемента формирования планетарного сознания студенческой молодежи с точки зрения трех гун материальной природы.

Ключевые слова: *благотворительная деятельность, студенческая молодежь, гуны материальной природы.*

The article reveals these sense of concept "Eleemosynary activity", as a necessary element of forming planetary consciousness of students in terms of three gunas of material nature.

Key words: *Eleemosynary activity, students, gunas of material nature.*

Воронкін М.В. – аспірант кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є.А.Зеленов

УДК 37.014.42

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ДУХОВНО-АКСІОЛОГІЧНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI У УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ ЗДОРОВ'ЯТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Г.В. Григоренко

У статті розглядається проблема структурування соціально-педагогічних та духовно-аксіологічних критеріїв оцінки динаміки формування у учнів загальноосвітньої школи здоров'ятворчої компетентності. Автор розглядає вищезначені критерії як педагогічний інструмент формування у школярів здоров'ятворчого світогляду.

Ключові слова: *критерій, оцінка, компетентність, культура, здоров'я, творчість, діяльність, умови, духовність.*

Сучасна школа як соціально-педагогічна система має допомогти учням в оволодінні технологіями особистісно орієнтованої життєвотворчості, створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, самопрограмування, самоактуалізації, фахового самовизначення, саморегуляції, здоров'ятворчості, самореалізації, самоконтролю, інтеграції в соціокультурний простір, трансформування "знань-описів" в "знання-інструменти" життєво творчої діяльності людини [1, 2, 3, 4, 5, 10, 11], в системі яких її психосоматичне здоров'я набуває особливого духовно-ціннісного значення [1, 4, 5, 10], а вищеозначена соціально-педагогічна проблема актуальності [1, 3, 4, 5, 6, 10].

У зв'язку з цим дослідження виконується у межах комплексної теми "Інноваційні виховні технології духовно-соматичного розвитку особистості: методологія, теорія і практика", що розробляється кафедрою теорії, методики фізичного виховання і реабілітації Донбаського державного педагогічного університету під керівництвом доктора педагогічних наук, професора В. Григоренка. Тема дослідження також узгоджена з планом наукової роботи кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля "Духовний розвиток особистості: методологія, теорія і практика", що виконується під керівництвом член-кореспондента АПН України, доктора педагогічних наук, професора Г. Шевченко (№ держреєстрації 0105U000264).

Проблема дослідження компетентісного підходу до структурування здоров'ярозвиваючої освіти, особистісно орієнтованого становлення здоров'ятворчості, формування культури здоров'я людини була предметом наукового пізнання таких відомих вчених, як Р. Богатирьова, І. Бех, В. Горащук, В. Григоренко, С. Омельченко, Г. Шевченко, які аргументовано довели освітньо-виховне та здоров'ятворче значення феномена життєво творчої компетентності особистості в її соціальній самореалізації [1, 3, 4, 5, 6, 7, 10].

Вищеозначені вчені наголошують на тому, що інноваційні виховні технології компетентісного становлення здоров'ятворчості учнів загальноосвітньої школи як духовної, соматичної, особистісно-соціальної, цивілізаційної цінності потребують негайної проєктивної розробки, експериментального обґрунтування та імплантації в освітньо-оздоровчий простір України [1, 3, 4, 5, 10, 11].

Метою статті є розробка та обґрунтування критеріїв оцінювання динаміки сформованості у учнів загальноосвітньої школи здоров'ятворчої компетентності як педагогічного інструмента ефективного управління цим процесом.

У контексті нашої науково-дослідної роботи розробку духовно-аксіологічних критеріїв педагогічної діагностики ми розглядали як процес визначення і аргументування рівня здібностей, знань, навичок, вмінь, ціннісних орієнтацій, стану психосоматичного здоров'я учнів загальноосвітньої школи, розвитку їхньої здоров'ятворчої компетентності, культури здоров'я з метою його пізнання та подальшого змінювання шляхом корегування, оптимізації, модернізації, технологізації, інноваційності освітньо-виховних процесів. При цьому поняття здоров'ятворча компетентність особистості ми розглядали як її здатність до творчого розвитку особистісного психосоматичного здоров'я з метою інструментального його використання в процесі продуктивного вирішення різноманітних особистісних, суспільно-соціальних завдань, проблем.

У теорії і методиці виховання як галузі педагогічної науки до розробки критеріїв оцінювання виховних, освітніх, здоров'ярозвиваючих досягнень учнів існує такий фундаментальний підхід, який включає низку гносеологічних його ознак, що були реалізовані у нашому дослідженні:

- базові функції критеріїв оцінювання освітніх, виховних, оздоровчих, здоров'ятворчих досягнень учнями мають виконувати контролюючу, навчальну, виховну, діагностично-корегуючу, управлінську, стимулюючомотиваційну функції [1, 2, 3, 4, 10];
- при визначенні виховних, освітніх, здоров'ятворчих досягнень учнів підлягають аналізу: стан їхньою психосоматичного здоров'я; рівень ціннісних орієнтацій, духовності до особистісно орієнтованого формування культури здоров'я [4, с. 32 – 34]; рівень сформованості у них когнітивних, аксіологічних, праксіологічних, духовно-соматичних, мотиваційно-потребнісних компонентів культури здоров'я (системність знань, їхній обсяг і інструментальність, духовно-ціннісні переконання та аргументація, усвідомлення психосоматичного здоров'я як інструмента, передумови ефективного вирішення життєвих проблем ін.), здоров'ятворчого світогляду, соціально-життєвої компетентності особистості [4, с. 38];
- оцінювання результатів (досягнень) виховної, освітньої, здоров'ятворчої діяльності учнів здійснюється на основі адаптованої до умов

загальноосвітньої школи прогресивно зростаючої шкали оцінок в умовних знаках – балах (12-бальна шкала), сутність якої мають розуміти учні як інструмент самооцінки, самоконтролю, рефлексії, самоактуалізації, самореалізації в умовах здоров'ятворчої практики [4, с. 27 – 30].

На засадах викладеної системи ознак критеріальної бази оцінювання виховних, освітніх, здоров'ятворчих досягнень учнів ми сформулювали низку духовно-аксіологічних критеріїв оцінки розвитку у школярів здоров'ятворчої компетентності як індивідуального конструктора їхньої культури здоров'я, здоров'ятворчої особистості.

Перший критерій ми визначаємо як рецептивно-продуктивний критерій, що об'єктивно відображає початок організованої та самостійної діяльності учнів в сфері здоров'язбереження, здоров'ярозвитку, формування особистісно орієнтованого здорового способу життя, уявлень відносно культури здоров'я людини як особистісно-соціальної та духовно-соматичної цінності.

Другий критерій – критерій оволодіння учнями когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними, мотиваційно-потребнісними установками, ціннісними орієнтаціями до здорового способу життя, культури здоров'я, здоров'ятворчої компетентності, взаємозв'язок яких в структурі особистості формує її саногенне мислення, здоров'ятворчий світогляд.

Третій критерій – критерій конструктивно-варіативного оволодіння учнями когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними, мотиваційно-потребнісними аспектами особистісно орієнтованого формування культури здоров'я з ознаками інструментального його використання в різноманітних життєвих ситуаціях та проблемах.

Четвертий критерій – критерій творчого ставлення до особистісно орієнтованого формування компетентісно структурованої культури здоров'я учнів як ефективної особистісно-соціальної системи життєдіяльності, фахового самовизначення, духовно-соматичного розвитку, соціальної самореалізації.

Звертаємо увагу на тому, що проєктивна розробка означених критеріїв здійснювалася нами в площині сутності структурування особистісно орієнтованого, компетентісного підходу до формування у учнів загальноосвітньої школи здатності до здоров'ятворчої діяльності, яку ми розглядали, організовували і практично реалізовували як систему

пізнавально-оздоровчої та духовно-ціннісної практики цього навчально-виховного закладу, що будується на засадах творчої взаємодії учнів і педагогів, оптимального використання інтерактивних здоров'язберігаючих технологій, освітньо-оздоровчого середовища школи.

Детальний опис критеріальної бази нашого дослідження викладено у табл. 1, яка відображає її змістовну і процедурну сутність.

Таблиця 1.

Критерії оцінювання рівня сформованості у учнів загальноосвітньої школи здоров'ятворчої компетентності

Рівень компетентності	Бали	Структура критеріїв здоров'ятворчості
Початковий рівень (рецептивно-продуктивний)	1	Учень володіє знаннями, навичками, уміннями, ціннісними орієнтаціями, життєвим досвідом здоров'язвиваючої, здоров'язберігаючої діяльності на рівні елементарної диференціації окремих факторів здоров'ятворчої практики людини. Рівень здоров'язвиваючої мотивації низький.
	2	Учень на елементарному рівні трактує поняття “здоров'я”, “фактори здоров'я”, виявляє елементарний рівень обґрунтування духовних, соматичних, когнітивних, аксіологічних компонентів здоров'я в аспекті здорового способу життя. Рівень здоров'ятворчої мотивації низький
	3	Учень володіє загальними уявленнями відносно здорового способу життя, культури здоров'я, впливу шкідливих звичок, практичних валеологічних навичок і умінь, духовно-соматичної цінності здоров'я. Рівень здоров'ятворчої компетентності рецептивно-продуктивний
Репродуктивний рівень (середній рівень)	4	Учень володіє на початковому рівні когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними аспектами здоров'язвиваючої діяльності. На елементарному рівні усвідомлює духовно-соматичну цінність здоров'я, культури здоров'я в особистісному житті. Рівень здоров'ятворчої мотивації – на рівні інтересу до особистісних стандартів фізичного розвитку, стану психосоматичного здоров'я

	5	Учень володіє когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними аспектами здорового способу життя, культури здоров'я. За допомогою педагога формує духовно-соматичну цінність психосоматичного здоров'я людини. Рівень здоров'ярозвиваючої мотивації вищий за початковий (репродуктивний)
--	---	---

Продовження таблиці 1

	6	Учень володіє когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними аспектами здорового способу життя, культури здоров'я, здоров'ятворчої діяльності на рівні “знань-описів”, частково володіє вміннями здоров'язбереження, профілактики шкідливих звичок, має репродуктивний рівень переконань відносно духовно-ціннісної природи психосоматичного здоров'я людини. Рівень здоров'ятворчої мотивації має зростаючу динаміку інтенсивності та здоров'ярозвиваючої спрямованості (репродуктивний, конструктивно-варіативний)
Конструктивно-варіативний рівень (достатній)	7	Учень здатний під керівництвом педагога застосувати на практичному рівні когнітивні, аксіологічні, праксіологічні, духовно-соматичні, профілактичні компоненти здорового способу життя, культури здоров'я. Він усвідомлює особистісну відповідальність за розвиток психосоматичного здоров'я, при цьому демонструє ознаки саногенного мислення, що дозволяє йому обґрунтовувати здоров'язберігаючу, здоров'ярозвиваючу діяльність як інструмент життєдіяльності. Рівень здоров'ятворчої мотивації охоплює інтеоризацію, цілеутворення та мотиваційну інтерпретацію результатів здоров'ятворчої практики
	8	Учень здатний до визначення сутності понять “здоровий спосіб життя”, “психосоматичне здоров'я”, “духовно-соматична цінність здоров'я”, “культура здоров'я особистості”, “шкідливі звички”, при цьому він демонструє стале саногенне мислення, здатність до ціннісної інтерпретації психосоматичного здоров'я, самоорганізації здорового способу життя, самоконтролю в його умовах. Рівень здоров'ятворчої мотивації характеризується зростаючим інтересом до особистісної здоров'ятворчої діяльності в умовах виховної системи загальноосвітньої школи, пошуку додаткової інформації, знань, досвіду в галузі здоров'ярозвиваючої діяльності людини в Україні та зарубіжжі.

	9	<p>Учень здатен самостійно зіставляти, систематизувати, узагальнювати знання, інформацію, досвід, навички і вміння, ціннісні орієнтації здорового способу життя, культури здоров'я в їхніх когнітивних, аксіологічних, праксіологічних, духовно-соматичних та мотиваційно-потребнісних аспектах. Він здатний до саногенного мислення та використання означених знань, навичок, вмінь як інструментів здоров'ятворчої діяльності, вирішення життєвих проблем, корегування життєвого досвіду, соціальної самореалізації. Рівень здоров'ятворчої мотивації характеризується зростаючою динамікою показників особистісної відповідальності за стан свого психосоматичного здоров'я, наполегливості у його розвитку як особистісно-соціальної цінності, здоров'ярозвиваючої компетентності особистості</p>
Творчий рівень (високий)	10	<p>Учень виявляє початковий рівень здоров'ятворчих здібностей у формі: цілеутворення; пошуку ефективних напрямків корегування, розвитку, удосконалення особистісного психосоматичного здоров'я; розвитку творчого саногенного мислення, ціннісних орієнтацій до здорового способу життя, культури здоров'я; трансформації “знань-описів” у “знання, життєвий досвід” як інструменти його здоров'ятворчої діяльності; трансформації здоров'ярозвиваючої, здоров'язберігаючої компетентності у здоров'ятворчу компетентність. Рівень здоров'ятворчої компетентності характеризується системною діяльністю в сфері особистісно орієнтованого формування культури здоров'я учня, духовно-соматичної його рефлексії</p>
	11	<p>Учень володіє когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними, мотиваційно-потребнісними компонентами культури здоров'я особистості, що дозволяє йому демонструвати особистісні ідеї, думки, переконання, ціннісні орієнтації, духовність, цілі, життєво-пізнавальну програму, здоров'ятворчий світогляд як гуманістичні інструменти творчого вирішення життєвих проблем, суспільно-соціальної самореалізації. Рівень здоров'ятворчої мотивації характеризується інтенсивною реалізацією пошукової діяльності, духовно-соматичної рефлексії, “Я”-концепції здоров'я учня, здоров'ятворчої компетентності</p>

12	Учень виявляє креативний рівень володіння когнітивними, аксіологічними, праксіологічними, духовно-соматичними, мотиваційно-потребнісними аспектами культури здоров'я особистості. Він самостійно корегує, розвиває і удосконалює особистісний стан психосоматичного здоров'я, здійснює системну духовно-соматичну рефлексію, оптимізує "Я"-концепцію здоров'ятворчої особистості, формує духовно-розвиваючу свідомість як конструктори його особистості, здоров'ятворчого світогляду, культури здоров'я, здоров'ятворчої ментальності
----	---

Як впливає зі змісту табл.1, розроблені духовно-аксіологічні критерії структуровані нами таким чином, що дозволяють оцінити у учнів рівень сформованості та перспективи індивідуалізованого розвитку таких складових здоров'ятворчої їхньої компетентності (в онтологічному, методологічному, аксіологічному, праксіологічному та мотиваційно-потребнісному аспектах), як:

- здоров'ятворча самоорганізація особистості, її здатність до цілеспрямованої, свідомої, мотивованої, спланованої, наполегливої, критично оціненої здоров'ярозвиваючої діяльності учнів;
- здоров'ятворча самоактуалізація особистості як її здатність до цільового використання: знань; ціннісних орієнтацій, духовності; фізичної культури, валеологічних навичок, вмінь; здібностей; здорового способу життя, мотивів; особистісно-соціальних потреб в процесі формування особистісної культури здоров'я;
- здоров'ятворча рефлексія особистості як пізнавально-емоційна здатність учнів до: здоров'ярозвиваючих переконань; роздумів; переживань; аналізу внутрішнього світу; самооцінки, самоконтролю; самокритики; саморозвитку; пошуку шляхів діохронного удосконалення психосоматичного здоров'я, культури здоров'я особистості;
- здоров'ятворча мотивація людини як усвідомлені її особистісні і суспільно-соціальні спонукання до системного досягнення здоров'ярозвиваючих, здоров'язберігаючих цілей, що є системоутворюючим чинником її соціальних потреб в процесі формування культури здоров'я, здоров'ятворчої особистості учнів загальноосвітньої школи;
- духовно-ціннісне ставлення особистості до індивідуального психосоматичного здоров'я як здатність учнів до практичного

використання складових культури здоров'я з метою ефективного вирішення життєвих цілей, ситуацій, проблем, перспектив успішної самореалізації людини.

Таким чином, розроблені критерії оцінювання рівня сформованості у учнів загальноосвітньої школи здоров'ятворчої компетентності відображають якісну динаміку (початковий рівень, середній рівень, достатній і високий рівень) розвитку аксіологічних, праксіологічних, когнітивних, духовно-соматичних, мотиваційно-потребнісних складових їхньої здоров'ятворчої компетентності.

В умовах системних досліджень особистісно орієнтованого формування у учнів загальноосвітніх шкіл здоров'ятворчої компетентності (м. Слов'янськ Донецької області, ЗОШ № 8, 13, 15) розроблені критерії виявили достатньо-об'єктивну інформативність, надійність та комплексність у вирішенні завдань моніторингу здоров'ятворчої діяльності учнівської молоді.

Перспективу подальшого нашого дослідження ми вбачаємо у розробці педагогічних технологій формування у учнів загальноосвітньої школи здатності до самооцінки, самоконтролю, самоактуалізації, духовно-соматичної рефлексії в умовах здоров'ятворчої діяльності.

Література

1. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Бех. – К.: Лебідь, 2003. – 280 с.
2. Бібік Н.М. Компетентісний підхід у презентації особистісних досягнень / Н.М.Бібік // Зміст і технології освіти: матеріали звітної наукової конференції Інституту педагогіки АПН України 30 – 31 березня 2005 року. – Ч. 1. – К.: Пед. думка, 2005. – 100 с.
3. Горашук В.П. Формування культури здоров'я школярів (Теорія і практика) / В.П.Горашук. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 376 с.
4. Григоренко В.Г. Педагогічні технології особистісно орієнтованого формування у учнів загальноосвітньої школи культури здоров'я: теорія та практика: навч. посіб. / В.Г.Григоренко, Г.В.Григоренко, С.О.Омельченко та ін.; за ред. В.Г.Григоренка, С.О.Омельченко. – Слов'янськ: Вид-во СДПУ, 2010. – 346 с.
5. Григоренко В.Г. Зміст педагогічних принципів структурування інтерактивних виховних технологій особистісно орієнтованого формування культури здоров'я учнів загальноосвітньої школи. Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод.зб. / В.Г.Григоренко // Кол.авт.; відповід.редактор і укладач В.В.Стешенко. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. – Вип. 15. – 181 с.

6. Репродуктивне та статеве здоров'я підлітків в Україні / Р.Богатирьова, Б.Венцовський, І.Вовк та ін. – К.: ПВКП “Укртиппроєкт”, 1999. – 92 с.
7. Саїнчук М. Феномен фізичної культури в аксіологічному дискурсі / М.Саїнчук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2010. - № 4. – С. 105 – 108.
8. Сергієнко Л.П. Тестування фізичних здібностей школярів / Л.П.Сергієнко. – К.: Олімпійська література, 2001. – 439 с.
9. Фунтікова Н.В. Проблема формування образного мислення в історико-генетичному аспекті // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: збір.наук.праць. – К., 2005. – Вип. 29. – С. 206 – 209.
10. Шевченко Г.П. Духовно-нравственне виховання учасейся молодези / Г.П.Шевченко // Педагогика. – 2008. - № 9. – С. 11 – 25.
11. Шевченко Г.П. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Г.П.Шевченко, Х.М.Джабер. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2004. – 208 с.

В статъе рассматривается проблема разработки социально-педагогических и духовно-аксиологических критериев оценки динамики формирования у школьников общеобразовательной школы здоровьетворческой компетентности. Автор рассматривает эти критерии как педагогический инструмент формирования у школьников здоровьетворческого мировоззрения.

Ключевые слова: критерий, оценка, компетентность, культура, здоровье, творчество, деятельность, условия, духовность.

The article deals with the problem of structuring spiritual-axiological criteria evaluation of the dynamic of formation health-creative competency by the pupils of the secondary school. The author examines the above-mentioned criteria as pedagogical instrument for formation the creative potential by the pupils and health-creative outlook.

Key words: criteria, evaluation, competency, culture, health, creativity, activity, conditions, spirituality.

Григоренко Г.В. – асистент кафедри методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ, Україна).

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент В.М. Пристинський